

Kenneth Jonsson, Två 1700-talsfynd från Öland, *Svensk numismatisk tidskrift*, oktober nr 7/86, sid 172–173.

Två 1700-talsfynd från Öland, beskrivna av Jacob von Engeström

Av Kenneth Jonsson

Haglunda, Alböke sn.

Detta fynd hittades 1761 av bonden Sven Persson i en åker som sedan urminnes tider kallades för "Penninge-delden." Anders Botin, som sedan 1773 var medlem av Kongl Svenska Vitterhets Akademien, skänkte 22 mynt (2 arabiska, 5 tyska samt 15 engelska) från fyndet till akademien. Det skedde troligen 1787, eftersom Jacob von Engeström läste upp en beskrivning av fyndet vid akademiens sammanträde den 3 april detta år. Det är också okänt hur noggrann denn abeskrivning var, men några närmare uppgifter om mynten i fyndet finns inte publicerade. Bland von Engeströms manuskript i Kungliga Biblioteket i Stockholm finns emellertid en förteckning över nedanstående engelska mynt "fundne på Öland och af Botin lämnade till Witterhets acad."

Æthelred II 978– 1016

Benediction Hand

1. Tamworth, Leofric. Hd 1875. Utan upprullade bågornament vid handens övre del.

Crux

2. Rochester, Sidwine. Hd 1685/1686.
3. Southwark, Byrhtelm. Hd 1831.

Long Cross

4. Gloucester, Leofsige. Hd 596.
5. Hereford, Dilion, Hd 687.
6. London, Edwine. Hd 1298.
7. Rochester, Eadwerd. Hd 1668.
8. Stamford, Cristin. Hd 1758.
9. Myntort? von Engeström anger inskriften som "... ONLATS ... vilket tyder på att den var otydlig och svårläst.

Last Small Cross

10. Lincoln, Othgrim. Hd 953.

Cnut 1016–1035

Quatrefoil

11. Oxford, Sibwine. Hd 1119.
12. Shaftesbury, Lufa. Hd 1141.
13. Taunton, Edrig. Hd 1247.
14. York, Elfstan. Hd 183.

Pointed Helmet

15. York, Æthelwine. Hd 139.

Flera av exemplaren är troligen identiska med mynten i Hildebrandsamlingen. Det här avbildade är det definitivt, eftersom det förutom detta ex endast är känt i ytterligare ett ex från ett yngre fynd. Någon förteckning över de arabiska och tyska mynten verkar tyvärr inte ha gjorts. Det är också osäkert om de mynt som skänktes till akademien utgjorde hela fyndet, men med tanke på namnet på åkern och hur lång tid det gick mellan att fyndet gjordes och att mynten skänktes utgör de sannolikt endast en mindre del av den ursprungliga skatten. Med ledning av de beskrivna engelska mynten kan skattens nedläggningstid sätas till efter ca 1023.

Klinta, Köping sn.

Bland von Engeströms manuskript i KB finns även en förteckning över "20 st pgr fundne på Öland 1779." Detta år rapporterades två fynd från Öland i ett brev från landshövdingen Rappe den 1 mars:

- a) Skatt funnen av klockaren Lars Olsson i Gröndal den 15 februari under en stor sten i ett stenröse vid Klinta by, Köping sn, drygt 250 m nordost om kyrkan. Den bestod av mynt och silverföremål med en sammanlagd vikt av ca 1.963 g.
- b) Skatt hittad av bonden Nils Jansson i Övre Vannborga by, Köping sn, den 11 februari under en uppbruten sten drygt 200 m öster om byn. Den utgjordes av mynt som tillsammans vägde ca 599 g.

Dessvärre behandlades fynden sedan tillsammans. Ca 697 g bestående av anglosaxiska, tyska och andra utländska mynt samt silverföremål inlöstes, medan ca 1.868 g bestående av mynt som var dels sönderbrutna, dels utnötta och oläsliga, samt dels likalydande med de inlösta, återsändes till upphittarna. Av 101 granskade arabiska mynt var 84 samanidiska.

Dessa två fynd har dessutom ibland blandats ihop med ett år 1775 gjort fynd av 2 arabiska mynt samt smyckesilver som hittades av bönderna Daniel Olofsson och Anders Nilsson, när de bröt sten för att göra gatan öster om Klinta by, Köping sn, lättare farbar.

De mynt som von Engeström beskriver är följande och antalet uppgår faktiskt till 21:

TYSKLAND

Trier

1. Ärkebiskop Poppo 1016–1047. Dbg 466.

Remagen

2. Myntther? Dbg 430.

Mainz

3. Ärkebiskop Lupold 1051–1059. Dbg 807.

ENGLAND

Harald I 1035–1040

Jewel Cross

4. Exeter, Edmær. Hd 127.
5. Stamford, Lefedei. Hd 897.

Harthaknut 1035–1038

Jewel Cross

6. Chichester, Leofwine. Hd 18.

Edward Bekännaren 1042–1066

Radiate Small Cross

7. Winchester, Ifinc. Hd 783.

Regent?

- 8–11. "gamla engelska til vidare utredning."

DANMARK

Sven Estridsen 1047–1075

- 12–18. Lund. Förvirrade inskrifter. Hbg 6.
19. Lund. Irleft. Hbg 12.

LAND?

- 20–21. "2 st särdeles mynt till vidare utredning."

Slutmynten ligger väl samlade med 1051–1059 för de tyska, ca 1044–1046 för de engelska samt 1047–1075 för de danska. Det avbildade myntet är sannolikt unikt och måste därför vara det av von Engeström beskrivna exemplaret. Frågan är nu om dessa mynt kommer från det ena eller båda fynden från Köpingstrakten och är det möjligt att rekonstruera innehållet i fynden med ledning av kända fakta? Man kan då konstatera, att de arabiska mynten samt de västerländska som von Engeström beskriver knappast kan tillhöra ett och samma fynd, eftersom skattfynd från 1050-talet inte innehåller så många arabiska mynt. Det är därför uppenbart att Köpingsfynden bestod dels av en skatt med sannolikt enbart arabiska mynt nedlagd på 900-talet samt en skatt med sannolikt enbart västerländska mynt nedlagd efter 1051. För att kunna bedöma var det ena resp det andra fyndet hittades får man utgå från beskrivningen av det av allt att döma mycket stora antalet mynt som återsändes till upphittarna som tyder på att det huvudsakligen var fråga om tyska mynt. Slutsatsen blir då att skatten från Klinta bestod av totalt minst 1.000 mynt, framför allt tyska men sannolikt även ett par hundra engelska, eftersom Æthelred II och Cnut saknas bland de mynt som löstes in. Riksantikvarien Adlerbeth har knappast gjort sig känd som numismatiker och det är därför logiskt att de yngre mynten i fyndet blev inlösta eftersom samlingarna tidigare bara bestod av ett litet antal av dessa, medan de äldre från Æthelred II och Cnut var rikligt representerade och därför inte löstes in trots att de bör ha utgjort den helt övervägande delen av de

engelska mynten. Dessutom fanns säkerligen bla fler danska mynt. Nedläggningstiden låg efter 1051.

Skatten från Övre Vannborga som var betydligt mindre har då bestått av minst 101 (och högst ca 200) arabiska mynt varav 84 var präglade under den samandiska dynastien. Nedläggningstiden har infallit under 900-talet.

Förutom von Engeström bygger denna rekonstruktion på uppgifter i Schück samt Stenberger.

Litteratur:

- Dbg – H. Dannenberg, Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit 1–4. Berlin 1876–1905.
Hd – B.E. Hildebrand, Anglosachsiska mynt i Svenska Kongliga Myntkabinetten funna i Sveriges jord. Stockholm 1881.
Schück – H. Schück, Kgl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Dess förhistoria och historia, VI. Stockholm 1943.
Stenberger – M. Stenberger, Öland under äldre järnåldern. Stockholm 1933.